

Yazılı Basında Dilenci Stereotipi: Hürriyet, Sabah, Milliyet Gazetelerine Yönelik Bir Analiz

Beggar Stereotype in Press: An Analysis Concerning Hürriyet, Sabah, Milliyet Newspapers

Fatih ERKEN, Uzman, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, E-Posta: fatiherken@nevsehir.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

Stereotip, Dilencilik,
Sosyal Biliş, Önyargı,
Yoksulluk.

Öz

Bu çalışma; haber çerçeveleme yaklaşımı ekseninde dilenci ve dilencilik stereotipini ele alarak, onların haber içeriklerindeki konumunu ortaya koyma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda, çalışmada dilencilere yönelik stereotiplerin saptanması amacı ile Türkiye’de en çok okunan ilk 3 haber sitesi olan Sabah, Milliyet, Hürriyet gazetelerinde yer alan haber ve köşe yazıları çerçeveleme ve içerik analizi ile incelenmiştir. Yapılan araştırmada gazetelerin sıklıkla “Sahtekar”, “Tehlikeli ve Rahatsız Edici”, “Duygu Sömürücü” çerçevelerini kullandıkları saptanmıştır. İncelenen gazetelerde ayrıca dilencilere yönelik “Hırsız, Katil, Sahtekâr, Duygu Sömüren, Suriyeli, Zengin” nitelermelerine yer verildiği görülmüştür.

Keywords:

Stereotype, Beggars,
Social Cognition,
Prejudice, Poverty.

Abstract

This study, by dealing the phenomenon of begging in terms of news framing paradigm, tries to demonstrate role of the media in the formation of social prejudice and antipathy on the beggars. In this context; in this study with the aim of determination of beggar stereotype, top 3 most read news site in Turkey, Sabah, Milliyet, Hürriyet newspaper and articles were analyzed. In the research, it is found that, most frequently; dishonest, dangerous and offensive, feeling-exploitative expressions were used concerning beggars. It was seen that the newspapers examined also included the qualifications of “The Thief, Murder, Dishonest, Emotional, Syrian, Rich” for the beggars.

Giriş

İnsanlar görmedikleri olgular hakkında konuşup, onlar ile herhangi bir deneyim yaşamadan da hayal kurabilmektedir. Bu ön kabul, algılama sürecinin temelini açıklamaktadır (Lippmann, 1922: 89). Bu durumun oluşunda medya, sosyal biliş inşasında en önemli uyaranlardan biri olarak kabul edilmektedir. İnsanlar bilgiyi işlerken genellikle kestirme yoldan gitmeyi tercih etmektedirler. Bu kestirme yol pratiği birçok kaynaktan bilişsel tembellik olarak da tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, bilgi işlenirken daha önceki deneyimlerinden yola çıkarak değerlendirmede bulunulmaktadır. Sözü edilen değerlendirmeler tek bir kaynaktan enformasyon uyarısına maruz kalındığı durumlarda, bilişsel yanlılığa neden olmaktadır. Ayrıca, insanlar her ayrı uyaranı bir sınıfın ya da bir grubun bir parçası olarak görme eğilimindedir. Bu süreçte toplumsal gruplar zihinsel olarak belirli bir kategorileştirmeye tabi olurlar. Bu kategorileştirme zihinsel şemalar yolu ile soyutlanmaktadır. Kategorik algılayışta algı objesi artık bir grubun üyesi olarak tanımlanmaktadır. Benzer özellikleri olan her şey artık o kategori doğrultusunda algılanır. Bu nedenle “önyargı ve stereotiplerin normal bilişsel sistemlerin yani kategorileştirme bir sonucu olarak ortaya çıktığı” ileri sürülmüştür (Bilgin, 2001: 78).

Bilgiyi işlemede şemalar daha hızlı ve çabuk davranarak bazı durumlarda olguları kavramada çarpıtmaya neden olurlar. Sözü edilen çarpıtma önceki yerleşik bilgilerin yeni bilgiler ile tutarlı hale getirilme yolu ile gerçekleşir. Nitekim bazı durumlarda şematik bilincimizin yanılsamaları sonucunda “zannetme” oluşur. Bu yanılsamalar genellikle “stereotipler” neticesinde gerçekleşir. Mutlu bu bağlamda, üç temel şema tipinden bahsetmektedir. Bunlar: ilk örnekler (prototip), basmakalıp yargılar (stereotip) ve toplumsal senaryolardır. Prototip, herhangi bir kategoriye en iyi yansıtan örgütlü bilgi seti; stereotip, bir grup üyesinin karakteri /davranışı hakkındaki inanç; toplumsal senaryo, katılımcı ya da gözlemci olarak bireyler tarafından beklenen tutarlı ve birbirine uygun olaylar olarak tanımlanmaktadır (Mutlu, 1998: 324).

Stereotip konusunda ortaya konulan teorik çalışmalar insanların algılama ve karar verme mekanizmalarındaki çarpıklık ve eksiklikleri sorgulamaktadır. Bilişsel kuram etrafımızdaki insanları algılama, onlarla ilgili izlenimler oluşturma ve davranışlara bir sebep yükleyen düşünce sürecini araştırmaktadır. Kısacası insan yeni edindiği bir bilgiyi eskiden edindikleri ile birlikte işlemekte ve yeniden inşa etmektedir (İmançer, 2004: 129). Sears ve arkadaşları (1988: 81) bu inşa sürecini şöyle örneklendirmektedirler: Eğer bir kişi “uyuşturucu tiryakisi” gibi kalıplaşmış tutumların hedefi bir grup üyesi ise, o grubun kalıp yargıya konu olmuş bütün özelliklerine sahip olarak görülecektir: Suça eğilim, zayıf ahlaki yapı, dağınık tavır ve giyim, dürüstlükten yoksunluk vs.

Kalıp yargıların oluşumunda kendi günlük deneyimlerimizin yanı sıra belirli sosyal sınıfların tek tip tasvirini yapan haber içerikleri de etkilidir. Haber metinleri, görselleri ve başlıkları bu süreçte çok önemli bir rol üstlenmektedirler. Çünkü haber metinleri belirli sosyal gruplar hakkında okuyucuya sistematik olarak belirli mesajlar sunma yolu ile o gruplar hakkında değerlendirme yapma imkânı verirler. “İnsanlar diğer insanlardaki birçok ipucuna duyarlıdır ve bu ipuçlarını izlenimler oluşturmada kullanırlar” (Sears vd.,1988: 81). Medyanın bilişsel inşa rolü gözetildiğinde, haber metinlerindeki

stereotiplerin saptanması belirli sosyal gruplar ve sınıflar üzerindeki algıyı görebilme bağlamında önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye’de en çok okunan 3 çevrimiçi gazetenin dilenciler ile ilgili haberleri irdelenmiştir

Dilencilik ve Yoksulluk Olgusu

Yoksulluk temelde sosyolojik bir kavram olup tüm toplumsal nüveleri etkilemektedir. Literatürde kent güvenliğini tehdit eden, suç oranını artıran, toplumsal huzuru kaçıran birer soyut kitle olan yoksullar, medyada yer alış biçimleri ile aynı yönde ifadeler kullanılarak somutlanmaktadır. Ancak, kavramın kendinde bir olumsuzluk taşıması yoksulların ontolojisinin gözden geçirilmesine sebep olmaktadır. Yoksulluk kitlesel huzursuzluğu, bireysel eğilimlere indirgeyecek biçimde etken, psikolojik sonuçlar doğurabilecek kadar içkin bir sosyolojik bir durumdur. Klasik pazar ekonomisi ve refah anlayışı, yoksulluğu korkunç bir canavar olarak tasvir etmekte ve onu yok etme savaşının her daim sürdüğü izlenimini vermektedir. Kitle iletişim araçlarında bu yoksulluğun faili olarak da “işgücü piyasasından kaynaklanan, ekonomik, sosyal-demografik, coğrafi, siyasal vs.” nedenler sorumlu tutulmaktadır. Sözü edilen bu sunum ve kavrayış -orada kendi başına- sürekli duran yoksulluğa ve onunla ilintili olan gruplara olumsuz bir yargılama hükmü vermeyi de kendi içinde bir potansiyel olarak taşımaktadır. Ancak bu, toplumsal yaşantının basit bir düzeyde ve çevreyi şematize ederek algılanmasına ve insan grupları ve olaylar hakkında tipolojiler oluşturulmasına neden olabilmektedir. Bunun bir sonucu olarak önyargı ve *stereotipler* oluşmaktadır. Yoksullukla ilintili olduğu, yapılan araştırmalarca belirtilen dilencilik de, haber metinlerinde belirli şemalar ile sunulmaktadır.

Dilencilik yoksulluğun tarihsel olarak ortaya çıkışından itibaren birçok toplumda yer almış bir olgudur. Dünyada yoksulluğun oluştuğu hemen hemen her yer ve zamanda, dilencilik de bir gelir elde etme biçimi olarak belirdiği gerçeğine, özellikle yoksulluk tarihine dair eserlerde değinilmiştir (Topateş, 2015: 15). Dilencilik ile ilgili toplumsal ön yargıların bilimsel yayınlarda da yansımaları sezilebilmektedir. Yapılan çalışmalarda kent güvenliği, suç algısı, dilencilik nedenleri gibi başlıklar ve dilencileri bilimsel alanında da uç bir konuma yerleştiren ifadeler rastlanmıştır, onlar üzerinde olumsuz algının varlığının birer izleğidir. Örneğin Birtek (2008: 165) dilencilik suçu ile ilgili çalışmada konuya; “Dilencilik günlük yaşamda sık karşılaşılan bir sosyal sorundur. Modern toplumlarda dahi, yaygın bir biçimde görülmektedir. Günümüzde dilencilik, bireysel ahlaki kötülük olmaktan çıkıp, kadim bir meslek haline gelmiştir” şeklinde değinmiştir. Buradan hareketle; sadece medya metinlerinde değil, günlük dil ve bilimsel dilde de dilenciler ve dilencilik ile ilgili ifadelerin kalıp yargılar içerebildiği anlaşılmaktadır.

Dilencilik araştırmalarıyla ilgili bir başka sorun da kavramsallaştırma ve sınıflandırmalarda yapılan hatalardır. Bunların en önemlileri, dilencilik tarihinin eski meslekleri arasında yer aldığı ve insanlık var oldukça dilencilik de yaşayacağı iddialarıdır. Bu iddialarda dilencilik, yapısal kaynakları yeterince çözümlenmeden toplumdaki sınıfsal dinamiklerden ayrı tutularak ve ilişkisellik boyutu ihmal edilerek, bağımsız bir kategoriymiş gibi betimlenmektedir (Topateş, 2015: 18). Dilencilik göz ardı edilen sosyolojik temelleri öylesine kör bir alana sıkışmıştır ki fail olarak

başlı başına dilencilerin kendileri veya dilencilik rolü yaptıkları iddia edilen gruplar gösterilmektedir. Türk Ceza Kanunu (TCK) kabahatler ve suç¹ kısımlarına bakılarak dilencilere yönelik hukuki yaptırımların varlığı, devlet tarafından da dilencilerin suçlu olarak resmileştirildiğine işaret etmektedir. Nitekim, suçlanma, dışa itilme, marjinalleşme, ötekileşme gibi süreçlerin tümüne maruz kalan dilencilik ile ilintili sosyal gurupların, basındaki sunumu, toplumsal algının ön ölçeği olarak kabul edilebilmektedir. Basının dilencilik kavramı üzerinde oluşturduğu “imaj”ın neler olduğu bu çalışmayı gerekli kılmıştır.

Stereotip Kavramı ve Medya

Literatürde stereotip kavramı ile ilgili karşılaşılan ilk hareket noktası, Lipmman'ın 1922'de yayınladığı kamuoyu oluşturma adlı çalışmasındaki meşhur “zihnimizdeki resimler” metaforu olmuştur. Araştırmacılar medyayı en önemli öğrenme kaynağı olarak göstermektedir (Toeplitz, 1980; Brown, Geis, Jennings & Porter, 1984). İnsanlar çevresinde olup bitenler ve diğer insanlar hakkında öğrenmeye eğilimlidirler. Ayrıca medyadaki örnekleri gözlemlemek yoluyla davranış kalıplarını öğrenmektedirler. İnsanlar farkında olmadan medya yolu ile pek çok enformasyona maruz kalmaktadırlar. Bu kapsamda ele alınması gereken bir kavram da “stereotip” dir (Oğuz, 2000: 36). Stereotipleştirmenin medya ile ilişkisi ile ilgili çalışmalar çoğunlukla toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin temsili üzerine odaklanmıştır (King, 1973; Wood, 1994: 31; Oğuz, 2000). Bilgin (2001: 78) ise stereotip ile ön yargı arasında bir karşılaştırma yaparak, stereotipin tıpkı bir kalıp, bir klişe gibi algı, bellek ve temsilleri etkileyen bir bakış çerçevesi olduğunu, önyargının ise deneyimden önce apriori bir yargı olarak kanaatleri etkileyen bir hareket noktası olduğunu ifade etmiştir. Oğuz (2000: 36), stereotipin toplumsal yaşantının basit bir düzeyde ve çevreyi şematize ederek algılanmasına ve olaylar hakkında tipolojiler oluşturulmasına neden olduğunu vurgulamıştır. Sosyo-psikolojik bir kavram olan stereotip çoğu çalışmada tutumların bir türü olarak incelenmektedir. Ön yargılar ise Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde, “Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı” olarak tanımlanmaktadır. Sosyal ve bilişsel psikolojide farkında olmadan kararlarımızı ve seçimlerimizi etkileyen düşünce süreçleri “kalıp yargı” (stereotip) olarak adlandırılırken, görünüm bulan ve bu kalıp yargılar sonucunda ortaya çıkan tutum ve davranışlar ise “önyargı” olarak adlandırılmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010: 273-275). Bir başka deyişle, stereotip algı düzleminde yer alırken, bir sonraki aşamada ortaya çıkan önyargı, kavram oluşumuyla alakalıdır. Bu anlamda stereotip, önyargıyı bir tür taşıma, ona destek olma, zemin hazırlama işlevi görmektedir (Bilgin, 1994: 173). İki kavram yan yana getirildiğinde, stereotip kavramının bir öncül olduğu görülebilmektedir. Yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere ön yargıların oluşumunu sağlayan belirli klişelerin tekrarı, zaman içinde bu klişelerin gerçekmiş gibi algılanmasına neden olmaktadır. Enformasyonun

¹ Sözü edilen madde: *MADDE 33- (1) Dilencilik yapan kişiye, elli Türk Lirası (bu ceza 2016 yılı için 105 TL. dir) idarî para cezası verilir. Ayrıca, dilencilikten elde edilen gelire el konularak mülkiyetin kamuya geçirilmesine karar verilir. (2) Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezasına ve el koymaya kolluk veya belediye zabıta görevlileri, mülkiyetin kamuya geçirilmesine mülkî amir veya belediye encümeni karar verir.*

en yoğun olarak medya dolayımı ile sağlandığı düşünüldüğünde, toplumsal ön yargılarda meydanında büyük bir trolü olduğu söylenebilir. Önyargı; evrimsel, ontogenetik, tarihsel, ekonomik, sosyopolitik alanlardan etkilenen çok boyutlu bir fenomendir. Toplumsal düzeyde önyargılar, yabancılara karşı hissedilen belli-belirsiz huzursuzluk duygusundan; etnik aşağılama, vahşet ve soykırıma kadar uzanan geniş bir yelpazede karşımıza çıkabilmektedir. Bundan dolayı nedenlerini, kökenlerini, yararlarını ve zararlarını iyi anlamak gerekmektedir (İlhan ve Çevik, 2013: 54).

Stereotipler bir bakıma belirli gruplar hakkında sahip olunan bilgilerin bir özetidir. Dolayısıyla birey, kalıplaşmış tutumları sayesinde, diğer gruplar hakkında özet bir bilgiye sahip olarak çevresini kendi gözünde bir düzene sokar ve tepkilerini önceden ayarlayabilir. Stereotipler yoluyla, bir olguyu/grubu gerçekte olduğu gibi ya da gerçek özellikleriyle değil, düşünce eğilimlerimize göre algılarız. Elbette kişi, ilerleyen zaman içinde, önceleri edindiği stereotiplere bağlı olarak geliştirdiği tutumlarındaki yanlışlığını anlayabilir ve çeşitli toplumsal fobilerinden entelektüel birikimi sayesinde kurtulabilir. Böylesi sonradan kültürel düzeltmelerin etkisi ne kadar az olursa, daha önceden edinilen stereotiplerin etkisi güçlenmekte ve o kadar insan davranışlarında etkisini sürdürmektedir (İmançer, 2004: 130). Peki; bu düşünce eğilimlerimizi oluşturan en dinamik unsur nedir? Metinlerin ilk sosyal psikolojik analizi ise altmışlı yıllarda F. Dröge (1967) tarafından yapılan çalışmadır. Dröge için stereotipler, insanların ya da grupların, ulusların temsilidir ve bu temsil gruba aidiyet aracılığıyla biçimlenmektedir (İmançer, 2004: 131). Rutin olarak tekrarlanan ifadeler, olumsuz yaftalar, bir toplumsal grubu sadece bir yönü ile öne çıkararak yapılan haberler, zaman içinde bu gruba yönelik kitlesel öfkenin ve ön yargıların oluşumunda rol oynamaktadır.

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki medya zihinlerdeki resimlerin oluşumunda son derece başarılı bir etkiye sahiptir. Bireylere veya kavramlara yüklenen olumsuz kalıp yargıları zihinlerde aynı yönde yargıların güçlenmesinde haber metinlerinin etkisi, “haber çerçeveleme” odaklı çalışmalarda ortaya konulmuştur (Atabek, 1998; Erken ve Atabek, 2016; Scheufele, 1999; Özarslan, 2007; Entman, 1993). Her ne kadar farklı paradigmlar tarafından farklı kuramsal temellerde sorgulansa da kitlesel ve bireysel zihnin işleyişine, medya aracılığı ile anlamlı bir etkinin varlığı kabul görmüştür. İnşacı yaklaşım, haber çerçeveleme, ikinci düzey gündem belirleme, ekme-yetiştirme, gibi teorik yaklaşımlar kitlelerin ve bireylerin *stereotipleri* de kapsayan tutumlarının medya aracılığı ile şekillendiğine dair bulgulara işaret etmektedirler. Bu çalışmada Entman’ın çerçeveleme tanımı ve metodolojisi üzerinden medya çerçeveleri saptanarak analiz gerçekleştirilmiştir. Entman’a göre çerçeveler bir iletişime konu olan mesele hakkında bazı bilgi parçalarını seçerek/işaret ederek bu parçaların önemce belirginleşmesini sağlamaktadır. Önemli hale getirilmiş bilgi parçası izlerkitle için daha çok dikkat çekici, anlamlı veya hatırlanabilir olacaktır. Önemdeki bir artış ise alıcıların bilgiyi anlamaları ve böylece bilgiyi işlemeleri, sonra da onu hafızaya alma olasılıklarını artırmaktadır (Entman 1993: 52). Entman’ın çerçeveleme yaklaşımı haber metinlerinin bireysel çerçeveleri etkilemesi yolu ile bir takım değer hükümlerinin hafızaya alınması olasılığından bahsederken stereotipleştirme kavramına bir gönderme yapmaktadır. Nitekim Oğuz (2000: 36) da çalışmasında stereotiplerin bazı faydalı işlevler yüklenmesine karşın, negatif çağrışımlara da sahip olduğunu söyleyerek insanları bütünlük olgusundan uzaklaştırabildiğine işaret etmiştir.

Dilin söz dizim kurallarından bağımsız olarak, belirli bir şey söylemeyi yinelenen sözlü ifadelerin tekrar tekrar duyulması aracılığıyla öğrenmekteyiz. Dolayısıyla bu çalışmanın temel problemi dilenciler üzerindeki çağrışımların haber çerçeveleme yolu ile hangi biçimde somutlandığının ortaya konma ihtiyacıdır.

Metodoloji

Araştırmada çerçeveleme analizi ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır Entman (1993: 52), haberlerdeki çerçevelerin ‘belirli anahtar kelimelerin varlığı ya da yokluğu, basmakalıp sözler, stereotip imgeler ve olguları ya da yargıları tematik olarak destekleyen bilgi kaynakları ve cümleler’ aracılığıyla incelenip tanımlanabileceğini öne sürmektedir. Niceliksel ve niteliksel içerik çözümleme yöntemi olan çerçeveleme analizi haber metinlerindeki belirli şemaların sunum ile ilişkisini analiz etmek üzere, içerik analizi ise objektif ve kontrollü bir biçimde, metinlerdeki belirli sıfatları ve tekrar eden ifadeleri tespit etme amacı ile kullanılmıştır. Tümdengelim dayalı bir genelleme yapabilme imkânı sağlayan içerik analizinin yanında, tümevarımsal çıkarım ile stereotiplerin bulgulanmasını sağlayan çerçeveleme analizi bu doğrultuda birbirini tamamlamaktadır. Çalışmada; alexa.com üzerinden belirlenen ve en fazla okunan üç gazete olan sabah.com, milliyet.com ve hurriyet.com örneklem olarak seçilmiştir.² Bu bağlamda çalışma online yayın yapan bu üç gazete ile sınırlıdır. Tüm iletişimsel süreçlerde mesaja odaklanıldığı gözetilerek haber manşetleri ve haber içerikleri örneklem alınan gazeteler üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın ön bulguları ışığında dilencilere yönelik haberlerdeki stereotiplerin neler olduğu araştırılmıştır.

Araştırma Tasarımı

Araştırmada konuya özgü haber çerçeveleri saptanarak bu çerçevelerin tonu ve gazetelere göre dağılımı incelenmiştir. Konuya özgü haber çerçeveleri üzerine yapılan çalışmalarda, İntifada’nın çerçevelenmesine (Cohen&Wolfseld, 1993), internete (Roessler, 2001), kadın hareketlerine (Terkildsen ve Schnell, 1997) ve iş gücü tartışmalarına (Simon&Zenos, 2001) bakılmıştır. Bu çalışmalardan biri ise ABD ulusal bütçe açıklarının kamuoyu algılarına odaklanmıştır (Jasperson ve ark., 1998). Pek çok büyük ABD gazetesinin içerik analizine dayanarak dört çerçeve belirlenmiştir ve bunlar ‘konuşma’, ‘kavga’, ‘açmaz’ ve ‘kriz’ olarak sınıflandırılmıştır. Bu dört çerçeve, konunun haberlerdeki kronolojik gelişimini yansıtmıştır ve konuya duyarlı çerçevelerdir. Araştırmada ise; basında yer alış biçimleri doğrultusunda konuya özgü çerçeveler belirlenerek dilencilğe yönelik stereotipler incelenmektedir. Bu bağlamda dilencilik ve dilencilere yönelik kalıp yargıların, sıfatların ve haber çerçevelerinin bulgulanması bu çalışmanın amacıdır. Temelde basında dilencilik kalıp yargısının hangi yönde olduğuna cevap aranan bu araştırmanın sorusu şu şekilde ifade edilebilir: “Dilencilik ve dilencilere ilişkin, basında yer alan kalıp yargılar nelerdir?”

2 <http://www.alex.com/topsites/countries/0/TR>

“Ne?” sorusunun sorulduğu araştırmanın varsayımları aşağıda belirtildiği şekildedir:

Basında dilencilere yönelik kalıp yargılar olumsuz ve suçlayıcı yöndedir.

İncelenen gazeteler, dilencilere yönelik haberleri benzer şekilde çerçevelemiştir.

Bu varsayımları sınamak amacı ile oluşturulan kodlama kılavuzu ışığında, belirlenen gazeteler “dilenci” anahtar kelimesi ile taranmıştır. Tarama sonucu konu ile ilgili ne sıklıkta haber yapıldığı incelenmiştir. Ardından haberleştirme tarihleri sıralaması anahtar kelimenin taratıldığı 22 Haziran 2016- 31 Aralık 2017 tarihleri arasında yayınlanan sistematik rastsal örneklem olarak her gazetenin ilk 50 haber metni analiz etmek üzere seçilmiştir. Toplamda 150 haber ve köşe yazısı analiz edilmiştir. Kalıp yargıların negatif/ pozitif yönünü görme amacı ile haberler, ilk olarak içerik analizi ile çözümlenmiştir. Tekrar eden ifadeler ve sıfatların sıklığı gibi bulgular ışığında ise dilencilik ile ilgili haber çerçevelerinin neler olduğu saptanmıştır. Konuyu derinlemesine tartışma ve zihinsel muhakeme yapma imkânı veren 5 haber çerçevesinin; “sahtekâr dilenci çerçevesi”, “tehlikeli dilenci çerçevesi”, “duygu sömürücü dilenci çerçevesi”, “aşağılama sıfatı olarak ‘dilenci’ çerçevesi, mağdur dilenci çerçevesi” olduğu tespit edilip, bu çerçevelerin metinler içindeki sıklıkları aranmıştır. Son olarak tüm bulgular incelenerek çevrimiçi basında dilencilik ile ilgili kalıp yargıların neler olduğu analiz edilip, genel bir değerlendirme yapılmıştır. Oluşturulan çerçevelerin kapsamına ilişkin tanımlamalar şu şekildedir:

Sahtekar dilenci çerçevesi: Aslında zengin olan ancak dilenen ve üzerinden yüksek miktarda paranın çıkan dilencileri ön plana çıkaran çerçevelerdir.

Tehlikeli /rahatsız edici dilenci çerçevesi: Dilencilerin terörist, katil, hırsız olma ihtimali vurgulayan, onların çevrede ve trafik ışıklarında var olmalarından duyulan rahatsızlığı ön plana çıkaran çerçevedir.

Duygu sömüren dilenci çerçevesi: Engelli taklidi yaparak veya küçük çocukları ile dilenenlerin duygu sömürücülüğü yaptıklarına vurgu yapan çerçevedir.

Aşağılama sıfatı olarak dilenci çerçevesi: Dilencilik kavramını aşağılayıcı bir ifade olarak kullanan çerçevedir.

Mağdur dilenci çerçevesi: Dilencilerin mağduriyetlerine vurgu yapan çerçevedir.

Bu çerçevelerin ilk dördünün olumsuz nitelermelere sahip olmaları nedeni ile suçlayıcı olarak; (sahtekâr dilenci çerçevesi”, “tehlikeli dilenci çerçevesi”, “duygu sömürücü dilenci çerçevesi”, “aşağılama sıfatı olarak ‘dilenci’ çerçevesi); sonuncu çerçeve olan “Mağdur dilenci çerçevesi” ise nötr olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada dilencilere yönelik olumlu nitelermeler içeren bir stereotip çerçevesine saptanmamıştır.

Bulgular

Çalışmanın iskeletini oluşturan, basında dilenciler ile ilgili kalıp yargıların yönü ve farklı gazetelerin dilencilere yönelik haberler çerçevelerinin araştırılması amacı ile belirlenen gazeteler çözümlenmiştir.

Dilencilere Yönelik Haber Çerçevesi

Yapılan araştırmada görülmüştür ki; Türkiye'nin en fazla okunan çevrimiçi haber sitelerinin hiçbirinde dilencilere yönelik olumsuz çerçeveler baskın değildir. Bilakis örneklem alınan gazetelerin tümü dilencilere yönelik suçlayıcı, ötekileştirici bir dil kullandıkları görülmüştür. Dilenciler duyguları sömüren, sahtekâr, tehlikeli, rahatsız edici veya mağdur olarak çerçevelenmiştir. Çalışmada rastlanan ilginç bir veri olarak da haber ve köşe yazılarında dilencilik kavramının aşağılayıcı bir atıf olarak kullanılıyor olmasıdır. Politik veya güncel haberlerde sık sık “dilenci gibi”, “ben dilenci değilim” vb. ifadeler kullanılarak dilencilik kavramına olumsuzluklar yaslanmıştır. İncelenen gazetelerde dilenciler en fazla tehlikeli ve rahatsız edici olarak nitelendirilmişlerdir. Ardından haberlerin sırası ile “sahtekâr” ve “mağdur” olarak çerçevelendiği saptanmıştır. Yine mağdur dilenci çerçevesi ile aynı oranda aşağılama ifadesi olarak “dilenci” nitelemesi kullanıldığı görülmüştür (Tablo 1). Sabah ve Hürriyet gazeteleri dilencileri ağırlıklı olarak tehlikeli ve rahatsız edici olarak sunarken, Milliyet gazetesi sahtekâr oldukları yönünde çerçevelere yer vermiştir. Nitekim araştırmanın iki varsayımı da doğrulanmıştır.

Tablo 1. Dilencilere yönelik haber çerçeveleri

Gazete	Çerçeveler						Toplam
	Sahtekâr Dilenci	Tehlikeli/Rahatsız Edici Dilenci	Duygu Sömüren Dilenci	Aşağılama Sıfatı Olarak Dilenci	Mağdur Dilenci	Yok	
Sabah	13	14	9	7	5	2	50
	26,0%	28,0%	18,0%	14,0%	10,0%	4,0%	100,0%
Hürriyet	5	17	4	10	11	3	50
	10,0%	34,0%	8,0%	20,0%	22,0%	6,0%	100,0%
Milliyet	16	9	4	10	11	0	50
	32,0%	18,0%	8,0%	20,0%	22,0%	,0%	100,0%
Toplam	34	40	17	27	27	5	150
	22,7%	26,7%	11,3%	18,0%	18,0%	3,3%	100,0%

Çalışmada ayrıca haber başlıklarının öznel, nesnel ve nötr olup olmadıkları incelenmiştir. Nesnel başlıklar kişisel yoruma yer vermeden doğrudan haber aktarımını ifade etmektedir. Öznel başlık ise kişisel ifadeler ve nitelermeler barındıran başlıklar olarak kodlanmıştır ve nötr başlıklar iki kategoriye de alınamayan alıntılara yer verilen başlıklardır.

Buna göre araştırmada incelenen tüm gazetelerin ezici bir şekilde öznel haber başlıklarına yer verdikleri görülmüştür. Öyle ki, çözümlenen 150 başlığın 128'i öznel olarak kodlanmıştır. Bu durumda, dilenci haberleri sunulurken haberin yargılamalar içerdiği dolayısıyla dilenciler ile ilgili hüküm veren ifadelerin kullanıldığı anlaşılabilmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Haber başlıklarının niteliği

Gazeteler		Başlık			Toplam
		Nesnel	Öznel	Nötr	
	Sabah	6	39	5	50
		12,0%	78,0%	10,0%	100,0%
	Hürriyet	1	46	3	50
		2,0%	92,0%	6,0%	100,0%
	Milliyet	1	43	6	50
		2,0%	86,0%	12,0%	100,0%
Toplam		8	128	14	150
		5,3%	85,3%	9,3%	100,0%

Yazılı Basında Dilencilere Yönelik Kullanılan Sıfatlar

Bu kısımda Araştırmanın ilk varsayımına ışık tutmak amacı ile çerçevelemeye analizini destekleyen ifadeler tespit edilmiştir. Analiz yapılırken haber metinlerinde ve köşe yazılarında dilenci kelimesinin önüne gelen sıfat veya yargılayıcı ifadeler kullanılmıştır. Bu bağlamda incelenen gazetelerin dilencilere yönelik sıklıkla “duygu sömüren” ve “Suriyeli” ifadeleri kullanıldığı görülmüştür. Buna göre dilencilere yönelik stereotipler saptanırken bir başka bulgu ile karşılaşmıştır. Haber metinlerinde “Suriyeli” nitelemesi sıklıkla dilenci kavramı ile yan yana kullanıldığı görülmüştür. Böylelikle Suriyelilere yönelik bir kalıp yargının da var olduğu anlaşılmaktadır. Bu çıkarım ışığında bu konuda başka çalışma yapılmasına da ihtiyaç olduğu söylenebilir. İncelenen gazetelere göre dilencilerin çoğunlukla sahtekâr, duygu sömüren, Suriyeli ve zengin olarak nitelendikleri görülmüştür. Sıklıkları az olmakla birlikte bu gazetelerde önemli bir veri olarak “hırsız” ve “katil” tanımlamalarına da rastlanmıştır (Tablo 3). Ayrıca yine aynı tabloda Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde çocuk dilenci vurgusuna rastlandığı görülmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın iki varsayımının da doğrulandığı anlaşılmaktadır. Araştırmada çok düşük frekanslara karşılık gelen “hırsız, katil, sahtekâr,” sıfatları ise niteliklerinin suçlayıcılıkları itibarı ile tablo içerisinde gazetelere göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Dilencilere yönelik kullanılan sıfatlar

Sıfat	Gazete			Toplam
	<i>Sabah</i>	<i>Hürriyet</i>	<i>Milliyet</i>	
Hırsız	2	1	1	4
	4,0%	2,0%	2,0%	2,7%
Katil	1	2	1	4
	2,0%	4,0%	2,0%	2,7%
Sahtekar	6	1	1	8
	12,0%	2,0%	2,0%	5,3%
Sömüren	12	5	7	24
	24,0%	10,0%	14,0%	16,0%
Suriyeli	6	9	13	28
	12,0%	18,0%	26,0%	18,7%
Diğer	1	2	0	3
	2,0%	4,0%	,0%	2,0%
Yok	14	25	18	57
	28,0%	50,0%	36,0%	38,0%
Zengin	6	0	4	10
	12,0%	,0%	8,0%	6,7%
Çocuk	0	5	2	7
	,0%	10,0%	4,0%	4,7%
Engelli	2	0	3	5
	4,0%	,0%	6,0%	3,3%
Toplam	50	50	50	150
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sonuç

Bu araştırmada şüphesiz göze en fazla çarpan unsur, dilencilerin ve dilencilik olgusunun medya içeriklerinde sıklıkla olumsuz yargılamalar içeren dil kullandıkları görülmüştür. Haberlerde ve köşe yazılarında dilencilere yönelik yargılamada bulunulurken, bu olguyu doğuran toplumsal ve ekonomik koşullar ile ilgili ifadeler rastlanmamıştır. Çalışma, dilencilere yönelik kalıp yargıların saptanmasına yönelik iken, incelemeler neticesinde dilencilerin “Hırsız, Katil, Sahtekâr, Duygu Sömüren, Suriyeli, Zengin” gibi nitelermeler ile sunulduğu da tespit edilmiştir. Haber ve köşe yazılarında dilenciler “sahtekâr”, “duygu sömüren”, “tehlikeli ve rahatsız edici” olarak tek tipleştirilirken kimi metinlerde onların “terörist” “katil” ve “hırsız” olduklarına/olabileceklerine yönelik ifadeler rastlanmıştır.³ Buradan hareketle dilencilere yönelik haber sunumunun genel

3 <http://www.sabah.com.tr/yasam/2016/03/17/dilenci-katil-cikti>, <http://www.sabah.com.tr/akdeniz/2016/02/08/duygulari-somuruyorlar>, <http://www.sabah.com.tr/yasam/2016/04/15/dilenci-kiliginda-hirsizlik>

olarak olumsuz olduğu söylenebilir. Nitekim bu araştırmanın ayrıca daha sonra yapılacak olan haber çerçeveleme ve stereotip araştırmalarının bir arada kullanılmasına yönelik metodolojik bir ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

Atabek, N. ve Uztuğ, F. (1998). “Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma”, *Kurgu Dergisi*. (15), 96-105.

Bilgin N. (1994). Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu, İzmir: Ege Yayıncılık.

Bilgin, B. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik*. İstanbul: Sistem yayıncılık. 1.Baskı.

Birtek F.(2014). Dilencilik Suçu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 121-172.

Brown, V., Geis, F. L., Jennings, J. & Porter, N. (1984). TV commercials as achievement scripts for women. *Sex Roles*, 10 (7/8), 513-525.

Cohen, A. A.& Wolfseld, G. (Eds.), *Framing the Intifada: People and the media*, Norwood, New Jersey: Ablex

Dröge, F. W. (1967). *Publizistik und Vorurteil*, Münster, Regensberg, Entman, R. (1993). “*Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*”, *Journal of Communication*, 43 (4), 51-58.

Erken, F. ve Atabek, N. (2016). Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (42).

Freedman, J. L., Carlsmith, J. M., ve Sears, D. O. (1970). *Social Psychology*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Günümüzde insan ve insanlar & Sosyal psikolojiye giriş, Evrim Yayınları.

King, M. C. (1973). “The Politics of Sexual Stereotypes.” *Black Scholar Journal*. 4, (12-23).

Lipmann, W. (1922). *Public Opinion*. New York: Macmillan.

Mutlu, Erol (1998). *İletişim sözlüğü*, Ankara: Ark Yayınevi.

Roessler, P. (2001). Between online heaven and cyberhell: The framing of the Internet by traditional media in Germany. *New Media and Society*, 3, 49–66.

İlhan R. S. ve Çevik A. (2013). Önyargıların Psikolojisi: Psikodinamik Bir Gözden Geçirme. *Nesne Psikolojik Dergisi*, 1(1):20-49.

İmançer, D. (2004). Sosyal Psikolojik Açından Stereotip Kavramının Dil ve Metin Analizinde Kullanımı. *Selçuk İletişim Dergisi*, 3 (3).

Jasperson, A. E., Shah, D. V., Watts, M., Faber, R. J., Fan, D. P. (1998). Framing the public agenda: Media effects on the importance of the federal budget deficit. *Political Communication*, 15, 205–224.

Oğuz G. Y. (2000). Cinsiyet rolleri ile ilgili Stereotiplerin televizyonda sunumu. *Kurgu Dergisi*, (17), 35-43.

Özarıslan, H. (2007). “Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitleri Düşünceleri Üzerindeki Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Scheufele, D. A. (1999). “Framing As A Theory Of Media Affects”, *Journal of Communication*, 49, 103-122.

Sears, D.O. (1988). Symbolic racism. In P. A. Katz ve D. A. Taylor (Ed.), *Eliminating racism* (pp. 53-84). New York: Plenum.

Simon, A. ve Xenos, M. (2000). *Media framing and effective public deliberation*. *Political Communication*, 17, 363–376.

Terkildsen, N. ve Schnell, F. (1997). How media frames move public opinion. An analysis of the women’s movement. *Political Research Quarterly*, 50, 879–900.

Topateş, A. (2015). *Dilenciler Türkiye’de yoksulluk ve dilenme kültürü*. İstanbul: İletişim yayınları

Toeplitz, J., (1980). Inquiry on participation of women in radio, television and film in four countries. In Unesco (Ed.), *Women in the media*. Malta: Interprint Limited.

Wood, J. T., (1994). *From Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture*. Chapter 9, pp. 231-244.